

İDARE MERKEZİ
ANKARA, İstanbul Caddesi
Maarif Eminliği yanında

İSTANBUL BÜROSU
İstanbul, Ankara Caddesi
No — 87

HAYAT

Fiatı her yerde 15 kuruş
seneliği, posta ile 7,5 Türk Lirası
(Ecnebi Memleketlere 7,5 Dollar)

Abona ve ilan için İstanbul
bürosuna muracaat edilir
Yazı işlerinin mercii Ankara
merkezidir

Hayata, daima hayata.. Dünyaya daha çok hayat katalım!

— NIETZSCHE—

Cilt: V

Ankara, 28 Mart, 1929

Sayı: 122

Yeni Edebiyat İçinde Eski Estetik Zihniyet...

Acem edebiyatının ve onu kendine model yapan Divan edebiyatının bir farkası vardır; İngiliz müstesriki meşhur Gibb'in çok iyi izah ettiği gibi bu farıka şu edebiyatın bir nevi dekoratif san'at oluşlarıdır. Şöyle ki, bu edebiyatlarda esas (beyit) tir; şairin gayesi bir mefhumu nükteli bir mazmun halinde bir beyit şekline sokmaktır. San'at-kâr bu beyti vücade getirirken bundan evvelki ve sonraki beyitleri düşünmek, müteakıp beyitler arasında mana irtibatını temin etmeğe çalışmak mecburiyetinde değildir. Bu sebebe mebnidir ki eski şairlerin gazellerinde beş beyit içinde beş ayrı fikre tesadüf edilir; meselâ birinci beyit aşıkane, ikinci beyit zahitlere karşı bir tarizi ihtiva eder, üçüncü beyit dünyanın vefasızlığına dair bir felsefe yürütür, dördüncü beyit muğbeceye söz atar, beşinci beyit şairin nefsine ait bir temeddühü havidir... Bütün bu birbiriyle hiç münasebeti olmiyan beyitler yapılırken şairin bir tek endişesi vardır: nükte! Divan edebiyatına ait nazım şekilleri içinde muayyen bir maksat takip ettiği için (kaside) namını alan tarz bile esas itibarile aynı estetik gayesinden dışarı çıkmamıştır; şair meselâ evvelâ bir bahar tesvir ediyorsa, gene muayyen mazmunlar halinde müs-

akıl beyitler vücade getirmeğe çalışır; divan edebiyatının estetikinde (tabiat) le meşgul olmak şartı bulunmadığı için bu bahar, hiç bir surette (tahayyüz) etmez; her yere ve her asra uyar mücerret bir bahardır; bu tasviri yapan san'atkârın bütün endişesi mensup olduğu edebiyatın istediği fikir zarafetini gösterebilmektedir. (Girizgâh) ı müteakıp kaside meselâ bir hükümdarın, veya vezirin methine girişir, burada bile fikirler gene müstakil beyitler şeklindedir; çünkü şairin esas gayesi odur. Hamse-ler ve alel'umum manzum hikâyeler şu işaret ettiğimiz noktadan tetkik edilecek olursa aynı şey görülür; meselâ baştan başa malûm aşk macerasını ihtiva eden Leylâ ve Mecnun içinde İran şairi Nizami, veya Türk Fuzuli münhasıran nükteli beyitler yapmağı düşünmüşlerdir. Nitekim bu eserler şu noktadan tahlil edilince anlaşılır.

Avrupaî edebiyatlarda ise gaye (ensemble: bütün) dır. Avrupaî bir eser tıpkı bir heykel, bir mimarî bina gibi bir (abide) dir; meşhur bir Fransız estetikçisi (bir eserde cüzülardan bir veya birkaçının verdiği zevk, bütünün vereceği zevka tefevvuk etmemelidir ki eser kıymetinden düşmemiş olsun) diyor. Shakespeare'in, Corneille'in eserleri bunun için müebbetir. Hâmid'in

Makber'i gene bu sebepten dolayı kendinin ve diğer Türk şairlerinin eserlerine faiktir. Avrupaî edebiyatta (bütün) ün gaye olması, beyit ve mısraların mutena olmasına mani değildir, Racine'de bol bol görüldüğü üzere... fakat Racine'i Racine yapan (monument: abide) ler vücade getirmiş olmasıdır.

Bugün, Avrupalı olmak için çalışan Türk milleti, şiirinde bunu istiyor; yalnız istiyor değil, bunu yapmağa mecbur ve muhtaçtır.

* *

Bu makalenin mevzuunu, geçen gün Hayat idarehanesinde genç bir şairle konuşurken hatırladım. O, kendi ve arkadaşları hakkın-fikrimi sordu:

— Henüz gençsiniz, haklarınızda bir fikir uyandıracak kadar şiirlerinizi okumadım.

dedim.

— Beyitlerimiz, mısralarımız içinde gözelleri yokmu? diye sordu; kendisine, yukarda söylediğim şeyleri anlattım, ve ilâve ettim:

— Bizde, bilhassa Acemleri taklit ettiğimiz devirler esnasında çok güzel beyitler meydana koymuş şairler gelmiştir; hiç birimiz Fuzuli kadar, Nedim kadar nefis beyitler yapamayız; onların mensup oldukları medeniyet içinde bu, lâzımdı da; fakat bugün

Tenkit

“Şuurun Bilâ vasıta Mutaları Hakkında,,

Müellifi :

Henri Begson

Callege de France Müderrislerinden

Mütercimi

Halil Nimetullah

İstanbul Darülfünunu Müderrislerinden

Kütüphanemizin bir eser kazanacağı ümidile intizar ettiğim bu tercüme, öyle zannediyorum ki muhterem mütercimini de pek memnun etmiş olmayacaktır. Çünkü bu gibi ölmez eserler ancak ölmez bir dil ve canlı bir üslup ister.

Zira eser bir taraftan çok dolgun ve bir çok cihetlerden de tercümesi pek zordur. Yalnız arzu ederdim ki muhterem meslektaşım: «ya hep, ya hiç» dusturunu bu eser kakkında tatbik etsinler.

Bundan böyle Devletin yeni türk harflerile tabedeceği tercümelerde son derecede sık eleyüp sık dokumasını hepimiz şiddet ve kat'iyetle arzu etmeliyiz. Bunun için de en kestirme ölçü, tercüme edilmiş eserin, anlaşılabilir yazıl-

mış türkçe bir eserden asla seçilmeyecek gibi olmasıdır. Bunun haricindeki bütün müsamahaların vakit ve servet kaybedüp hiç bir şey kazanmamak olduğunu unutmamalıyız. Nimet B. E. nin tabir ve tercümelerde titiz olduğunu hepimiz biliriz. Gönül isterdi ki bu eserlerde aynı titizlik hâkim olsun.

Yeni kütüphanemiz için bilimesi elzem olan bu hakikatı herkesten evvel kendime telkin ettikten sonra eserin ruh ve manasına geçiyorum:

Bergson'un felsefe için «hads» namile kendine göre anlaşılmış yeni bir usul ibdia ettiği malûmdur. Feylosof yeni usulünün ilk tatbikini bu eserde gösterdiği gibi felsefesinin istikametini de burada

tayin eder. Bunun için ona çok manalı bir başlık koymuştur: „*Şuurun doğrudan doğruya vermeleri hakkında bir kalem tecrübesi*”.

Buradaki «verme» tabiri «yapma» tabirinin zıddını ifade için konulmuştur. Çünkü feylesof bu eserinde şu ve ya bu bakıma göre tahlil ile yapılmış ve hepsi bir türlü ve hatta birbirlerinden aykırı şuurlar yerine *doğrudan doğruya kavranmış* şuur, yani mevcudatı bize ve bizi kendimize bildirdiğini zannettiğimiz bir âlemi olduğu gibi görmek istiyor. Her feylesof gibi Bergson'da şuurdan başlamak ve onunla yüz yüze gelmek arzusundadır. Çünkü bu cihet temin edildiği takdirde meseleler arasında metafizik ile ruhiyatta

millet yeni bir medenî âlemin içine girerken münderis bir estetiki ihya edemeyiz. Bir millete avrupalı, garplı demek için o milletin bütün müesselerinin ve bütün zihniyetinin, Avrupadaki emsaline benzemesi şarttır. Köhne Acem estetikiyle modern şiir yapmamıza imkân yoktur; genç ve şüphesiz hepsi müstait olan şairlerimizden biz garpta emsaline nihayet olmiyan şiir abideleri gibi abideler isteriz. Edebiyatı cedide devrinde Fikret'in, sırf zevkiselimiyele tutup

attığı beyitcilik zihniyeti, on beş sene var ki hakikatten, güzel beytler yapan bir şair tarafından yeni nesle telkin edilmişti; o şair gazel edebiyatının zevkına varmış bir san'atkâr olduğu için böyle düşünmekte mazurdu; nitekim zevkının mükemmeliyeti düşünülecek olursa, pek güzel manzumelerine rağmen bize, ümit edilen şiir abidesinin verememesine sebep olarak, bu zihniyette oluşu hatıra gelir.

Son söz olarak gene o

Avrupalı estetikçinin dediğini yazıyorum :

Bir eserde cüzülden bir veya birkaçının verdiği zevk, bütünün vereceği zevka tefevvuk etmemelidir ki eser kıymetinden kaybetmemiş olsun.

Demiyorum ki güzel beyitlerimiz olmasın, diyorum ki mesaimizi, enerjimizi güzel beyit edebiyatına tahsis etmiyelim.

ALİ CANİP